

Delo je vredno branja zaradi izkazanega dobrega poznavanja krasoslovne (geografske in geološke) stroke in zaradi temeljitega prikaza vseh dosedanjih razlag tega zanimivega zavarovanega območja (krajinski park). Zato ga lahko beremo tudi kot zanimiv prikaz razvoja krasoslovne misli pri nas. V krasoslovju neuk bralec bo v monografiji pogrešal ponazoritev s podatki o časovni dimenziji kraških procesov, o kateri prav na podlagi prispevka slovenskih krasoslovcev že nekaj vemo, in ki bi dopolnila sicer odlično obdelane prostorske vidike.

Blaž Komac

Drago Kladnik (urednik):

Slovenija V

Vodniki Ljubljanskega geografskega društva

Ljubljana 2011: Ljubljansko geografsko društvo, Založba ZRC, 152 strani, ISBN 978-961-254-308-2

Ljubljansko geografsko društvo ima bogato tradicijo organiziranja ekskurzij. Ohranjati mu uspeva tradicijo, da so prav vse izvedene ekskurzije predstavljene v vodničkih. Minilo je več let, odkar je izšel četrti, do te zadnji vodniček z opisi ekskurzij po Sloveniji. Odtlej so bile ekskurzije usmerjene predvsem v zamejska območja sosednjih držav Hrvaške in Italije, tako da sta vmes izšli dve knjižici s to tematiko, ob tem pa še nekaj knjižic s podrobnimi predstavitvami večdnevnih »eksotičnih« prvomajskih ekskurzij. V tem obdobju so bile izvedene tudi ekskurzije po Sloveniji, ki pa bi jim težko določili izrazito vsebinski skupni imenovalec. Morda so še najbolj skupna zavarovana območja različnih stopenj in programi za ohranjanje ter oživiljanje kulturne dediščine v najširšem smislu, saj vključujejo tako arhitekturne, umetnostnozgodovinske, etnografske, zgodovinske in tehniške vrednote. Ekskurzije so bile izvedene med septembrom 2007 in junijem 2010, največ jih je bilo leta 2008. V vodničku predstavljena območja so

v grobem razvrščena od vzhoda proti zahodu, od te »idealne« smeri pa so opazni precejšnji odkloni proti severnim in južnim mejam Slovenije. Za vse predstavljene ekskurzije je značilno, da vključujejo daljše ali krajše pohodne odseke, nekatere, denimo po Solčavskem, Golteh in Miljskem polotoku, bi lahko označili za izrazito pohodniške. S tem je na nek način vzpostavljen nov standard terenskega spoznavanja Slovenije, ki vsaj na posameznih odsekih temelji na pešačenju in zelo podrobnih ogledih. Udeleženci ekskurzij seveda pot med posameznimi postajami še vedno največkrat premagujejo z avtobusnim prevozom, ki je še vedno nujen tudi za prevoz do izhodiščnih postaj in od zadnjih postaj ekskurzij proti domu.

Vodniček predstavlja opise z osmih ekskurzij. Prvi opis z naslovom »Izviri življenja Rogaške Slatine« avtorice Vesne Zagoda Peperko se osredotoča na spoznavanje treh dejavnikov razvoja Rogaške Slatine in njene okolice. Najpomembnejši med njimi so izviri zdravilne mineralne in termalne vode, na temelju katerih se razvijajo nove oblike zdraviliške in turistične ponudbe. Drugi dejavnik je dobro ohranjeno naravno okolje s samosvojimi lastnostmi površja in podnebja. Kmetijske dejavnosti: vinogradništvo, sadjarstvo, biološka pridelava zelenjave in sadja, se dopolnjujejo s kmečkim turizmom ter ekoturizmom, rekreacijo, športom in dejavnostmi v zaščiteneh območjih narave. Tretji, za prihodnost najpomembnejši dejavnik, so ljudje in njihova kreativnost. Z njo se ohranjajo obstoječe ter razvijajo nove, uspešne gospodarske dejavnosti, hkrati pa se uresničujejo novi projekti v prostorskem razvoju.

Drugi opis z naslovom »Solčavsko« avtorice Martine Pečnik Herlah se osredotoča na gorsko območje v osrčju Kamniško-Savinjskih Alp, poimenovano po njegovem največjem naselju Solčavi. Njegov začetek v dolini Savinje označuje kamniti zob Igla, ob katerem je reka izdolbila slikovito sotesko med visokogorsko kraško planoto Vežo na zahodu in Raduhu na vzhodu. Na severu ga omejuje Olševa, izrazit masiv v Vzhodnih Karavankah. Položen svet pod Olševo je omogočil poselitev v obliki samotnih višinskih kmetij v Podolševi. Pod njimi se proti strugi Savinje spuščajo strma pobočja in stene (Huda, Strevčeva in Klemenča peč). Solčavsko z ledeniški dolinami Robanov kot, Matkov kot in Logarska dolina prehaja v visokogorje Kamniško-Savinjskih Alp.

Tretji opis z naslovom »Pohodniška ekskurzija po Golteh« avtorice Martine Pečnik Herlah se osredotoča na razgibano visoko kraško planoto Golte, na vzhodnem obrobju Kamniško-Savinjskih Alp, ki se dviguje nad Zgornjo Savinjsko dolino in navezuje na Smrekovško pogorje. Posamezni kopasti vrhovi segajo nad 1500 m visoko: Boskovec (1587 m), Medvedjak (1573 m) in Smrekovec (1550 m). Z vidika krasoslovja spada kras na Golteh v kategorijo osamelega krasa, saj so v sosedstvu planote neprepustne kamnine, zlasti andezit Smrekovškega pogorja. Kraške poteze se kažejo v mnogih pokrajinskih prvinah: reliefnih oblikah, oskrbi z vodo in celo v zemljepisnih imenih.

Četrti opis z naslovom »Kočevska – med praskami zgodovine in izzivi prihodnosti« avtorja Roka Cigliča opisuje Kočevsko, kot Slovincem slabše poznano pokrajino. Za to so krivi dogodki iz srede 20. stoletja, ko je pokrajina med drugo svetovno vojno doživela najprej izselitev večine prebivalstva, po vojni pa še zaprtje velikega območja okrog Kočevske Reke in Gotenice, ki je bilo v veljavi vse do leta 1990. Glavni namen ekskurzije je bil bolje spoznati pokrajino z mnogimi naravnimi privlačnostmi, ter življenje prebivalcev, ki se dandanes spopadajo s počasnim gospodarskim razvojem, slabo infrastrukturo, oddaljenostjo ter pomanjkanjem pokrajinske identitete.

Peti opis z naslovom »Idrija z okolico« avtorja Antona Zelenca opisuje Idrijo in njeno okolico s poudarkom na tehnični dediščini. Idrija velja za najstarejše slovensko rudarsko mesto, njeno rudišče pa je drugo največje nahajališče živosrebrove rude na svetu. Še v 15. stoletju je bila kotlina na sotočju reke Idrije in Nikove skoraj nenaseljena. Legenda pripoveduje, da je davnega leta 1490 škafar – izdelovalec lesenega posodja in eden redkih prebivalcev te kotline – v potoku odkril samorodno živo srebro. Kmalu zatem so v Idrijo začeli prihajati rudokopi iz srednje Evrope in pričeli izkoriščati rudno bogastvo. Idrijski rudnik živega srebra je spadal med vodilna evropska podjetja. Izjemno živosrebrno bogastvo je v vseh obdobjih prinašalo znaten vir državnega dohodka. Zaradi takšnega poslovnega pomena so vse najnovejše izume in konstrukcijske rešitve, ki so bile tudi delo domačih strokovnjakov, s pridom uporabljali pri gradnji najsodobnejših strojev in naprav za nenehno izpopolnjevanje tehnološkega postopka

pridobivanja živega srebra. Rudnik je s številnimi zunanji obrati, ki so bili postavljeni v mestu, do konca prve svetovne vojne spadal med tehnično najbolj opremljene rudnike v Evropi. Po petsto letih intenzivnega rudarjenja je rudnik sedaj že dve desetletji v fazi zapiranja. Na pomenu vedno bolj pridobivajo možnosti trženja njegove raznovrstne rudniške tehnične dediščine.

Šesti opis z naslovom »Po stezah graničarjev in skozi kamnolome Miljskega polotoka« avtorja Franca Malečkarja opisuje notranjost polotoka med Miljskim in Koprskim zalivom. Skoraj v vsej zgodovini, od rimskega prek beneškega obdobja do sodobnosti so Miljske hribe delile meje, razen v obdobjih avstrijske in italijanske nadoblasti, ko so kraji na polotoku doživeli gospodarski razcvet. Vzpostavitev najnovejše meje leta 1954 je »senčna« pobočja Miljskih hribov precej spremenila. Zamenjali so se prebivalci, zamrle so gospodarske dejavnosti. Obmejna zaprtost je povzročila razraščanje gozda in posledično ustanovitev mednarodnega lovskega rezervata. V veliki meri se je ohranilo bogastvo naravne (vedute, geomorfološke in botanične posebnosti, različni ekosistemi) in kulturne (kamnolomi peščenjaka, prazgodovinska gradišča, utrdbe iz novejših vojn) dediščine, ki je tudi rezultat sožitja človeka z naravo. Vso to pestrost je mogoče spoznati na pohodu od Škofij do Lazareta, ki vodi v glavnem po učno-rekreativski poti Ivana Juga. Obiska vreden je tudi razgledni arheološki park v Starih Miljah na italijanski strani. Tam je mogoče spoznati kontinuiran razvoj naselja od gradišča prek rimskega Castrum Muglae ('Grič z uravnanim vrhom') in srednjeveškega Monticula do sodobnih Milj (Muggia), ki veljajo za večstoletnega tržaškega tekmeča.

Sedmi opis z naslovom »Podeželje Koprškega primorja – možnosti ponovne oživitve« avtoric Tanje Žnidarčič in Mateje Pirman opisuje zaledje Koprškega primorja. Obravnavano območje je bilo deležno korenitih političnih, gospodarskih, družbenih in demografskih sprememb. V novejši zgodovini sta bili zanj značilni močna gospodarska navezanost na Trst in agrarna prenaseljenost, na katero se navezuje prvi večji val praznjenja podeželja. Med svetovnima vojnama je bilo ozemlje priključeno Italiji, kar je imelo za posledico visoke davke in pomanjkanje, ob tem pa razmah različnih dopolnilnih dejavnosti. To je bil tudi čas Šavrink – prodajalk na tržaškem trgu, bork za izboljšanje ekonomskega položaja slovenskih kmetov in pionirk pri vključevanju žensk v družbeno življenje oziroma življenje zunaj družinskega okolja. Po drugi svetovni vojni je območje zajel nov močan val izseljevanja, zaradi katerega se je izpraznila marsikatera istrska vas. V sodobnosti se pojavljajo težnje po obnovi skoraj povsem izpraznjene podeželja v bolj oddaljenih delih Koprskih brd, ki prinašajo nove razvojne perspektive, a zahtevajo veliko truda in krepitev možnosti za uveljavljanje krajevne iniciative.

Osmi in hkrati zadnji opis z naslovom »Piran in Sečoveljske soline« avtorice Lavinie Hočevar podrobneje opisuje mesto Piran in njegovo zgodovinsko gospodarsko povezanost s Strunjanskimi in Sečoveljskimi solinami. Avtorici članka in voditeljici ekskurzije sta pri izvedbi pomagali umetnostna zgodovinarica Duška Žitko iz Pomorskega muzeja »Sergej Mašera« Piran in Fulvia Zudič, predsednica Skupnosti Italijanov Giuseppe Tartini Piran.

Učitelji geografije lahko iz knjižice črpajo ideje za izvedbo ekskurzij v lastni režiji, drugi bralci pa se lahko podrobno seznanijo z nekaterimi slovenskimi pokrajinami ter pojavi in procesi, ki se pojavljajo ali so najlaže opazni in najbolj prepoznavni prav na predstavljenih območjih. V opisih so navedene priporočljive točke za postanke in temeljitejša ogleda, ki nazorno predstavijo glavne zanimivosti in pokrajinske značilnosti.

Primož Pipan